

Pregled gibanja cen dereguliranih naftnih derivatov

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
Junij 2017

© Junij 2017, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Razmnoževanje publikacije ali njenih delov ni dovoljeno. Objava besedila in podatkov v celoti ali deloma je dovoljena le z navedbo vira.

POVZETEK

Zaradi visoke tržne koncentracije v trgovini z motornimi gorivi so bile cene naftnih derivatov v Sloveniji celotno poosamosvojitveno obdobje regulirane, od leta 1999 na podlagi Uredbe o oblikovanju cen naftnih derivatov. Ta je za oblikovanje njihovih cen vpeljala »model«, ki je na 14-dnevnem intervalu upošteval spremembe cen naftnih derivatov na mednarodnem trgu ter gibanje tečaja EUR/USD ter obremenitve z davki in taksami; pod režimom regulacije je tako dejansko ostala le marža trgovcev. V letu 2016 se je Vlada RS odločila za postopno liberalizacijo cen naftnih derivatov. Z aprilom 2016 je najprej sprostila ceni ekstra lahkega kurilnega olja (KOEL) ter 98 in več oktanskega bencina (NMB 98), ki sta predmet tega pregleda. Z vidika strukture prodaje se tako prosto oblikujejo cene približno 13 % vseh prodanih naftnih derivatov, preostalih 87 % pa ostaja pod režimom regulacije (marž)¹.

Pregled gibanja cen dereguliranih naftnih derivatov je narejen na podlagi izračunanih podatkov MZI o gibanju maloprodajne cene KOEL in NMB 98 za obdobje po deregulaciji (od aprila do konca leta 2016) in maloprodajne modelske cene, ki bi veljala, če cena derivatov ne bi bila deregulirana.

Pregled gibanja cen dereguliranih naftnih derivatov je narejen v razmerah, v katerih imajo trgovci interes za liberalizacijo cen tudi preostalega (večinskega) dela naftnih derivatov (približno 87 %), vlada oz. ministrstvo, pristojno za določanje oblike regulacije pa je napovedalo, da bo pomemben kriterij pri nadaljnji liberalizaciji cen analiza gibanja (že) dereguliranih cen, za katero je bilo tudi napovedano, da bo narejena v manj kot enem letu². Zaradi možnosti pridobitve znatno večjih dodatnih prihodkov po morebitni popolni sprostitvi cen, predvideni v roku približno enega leta, imajo zato trgovci interes, da se začasno odpovedo manjšemu takojšnjemu povečanju prihodkov, kar bi se lahko kazalo pri oblikovanju že liberaliziranih cen naftnih derivatov. Trgovci bi torej lahko imeli interes, da v teh razmerah cen ne dvigujejo prekomerno in tako pokažejo na »neškodljivost« sprostitev cen in s tem dosežejo deregulacijo cen na trgu vseh naftnih derivatov, na katerem bi srednjeročno lahko izkoriščali oligopolni položaj. **Zaradi takšnega položaja na podlagi dosedanjega gibanja cen dereguliranih naftnih derivatov ni mogoče dokončno sklepati o učinkih morebitne popolne deregulacije, saj obstaja velika verjetnost, da odražajo strateško obnašanje trgovcev.**

Pregled podatkov, ki so nam bili na voljo, je podvržen tudi drugim omejitvam tehnične narave, zaradi katerih je dodatno zmanjšana njihova uporaba za namene odločanja o nadaljnji sprostitvi še reguliranih cen naftnih derivatov. Obdobje analize je namreč prekratko, poleg tega je na gibanje maloprodajnih cen v tem obdobju lahko pomembno vplivala tudi slabša obveščенost potrošnikov glede cen posameznih ponudnikov, saj informacijski portal namenjen potrošnikom še ni vzpostavljen. Analizirani podatki različnih trgovcev tudi niso povsem primerljivi, saj MZI ugotavlja, da med poročanimi cenami različnih trgovcev prihaja do metodoloških razlik (nekateri v poročani ceni upoštevajo popuste, drugi ne), kar dodatno zmanjšuje zanesljivost zaključkov. Prav tako trenutnih učinkov deregulacije, ki še niso izraziti, ne bo mogoče posplošiti na učinke deregulacije celotnega trga zaradi specifičnosti na dereguliranih delih trga z

¹ Ocena iz prodanih količin naftnih derivatov v letu 2016, pri čemer zaradi pomanjkanja podatkov ni upoštevana sprostitev cen 95-oktanskega bencina in dizelskega goriva, ki se prodaja na bencinskih servisih ob avtocestah in hitrih cestah, ki se je uveljavila z novembrom 2016.

² Odbor DZ za gospodarstvo je na 33. nujni seji, dne 25. 5. 2016, sprejel sklep, da Vlada RS na podlagi analize gibanja cen sproščenih naftnih derivatov do konca leta 2016 oceni posledice učinkov dereguliranih cen KOEL in NMB 98.

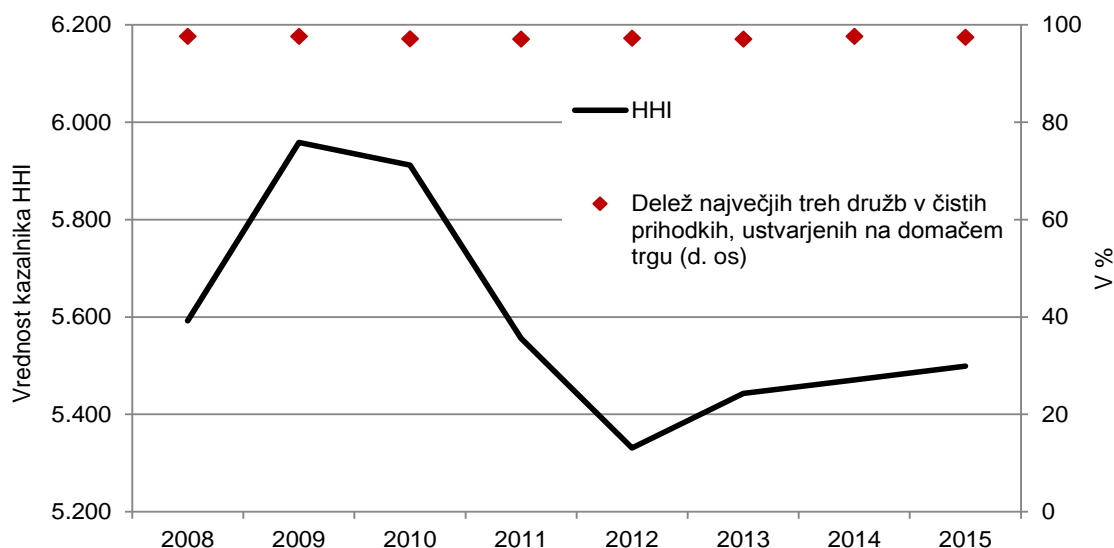
naftnimi derivati (nizek delež bencina višjih oktanskih vrednosti v celotni strukturi oskrbe, visoka stopnja konkurence pri oskrbi z ekstra lahkim kurilnim oljem).

Iz pregleda podatkov je sicer razvidno, da je *maloprodajna cena NMB 98* celotno analizirano obdobje presegala maloprodajno modelsko ceno, torej ceno, ki bi veljala, če bi bile cene tega proizvoda še naprej določene z Uredbo o oblikovanju naftnih derivatov. Višja maloprodajna cena je bila posledica za okoli petino višje marže trgovcev. Maloprodajno modelsko ceno so presegale cene vseh treh največjih trgovcev s tem derivatom, razlike med njimi pa so bile majhne, kar bi lahko bil odraz relativno nizke stopnje konkurence na tem trgu. *Maloprodajna cena KOEL* pa se je v poletnih mesecih, ko ni kurilne sezone, večinoma gibala pod maloprodajno modelsko ceno, od začetka kurilne sezone do konca leta pa se je maloprodajni modelski ceni močno približala. Razlike med cenami največjih treh trgovcev pri KOEL so bile večje kot pri cenah NMB 98, kar bi lahko bilo posledica večje konkurence ponudnikov kot pri kakšnem drugem naftnem derivatu, deloma pa bi lahko bilo tudi odraz metodoloških razlik med poročanimi cenami različnih trgovcev.

1. UVOD

Zaradi visoke tržne koncentracije v trgovini z motornimi gorivi so bile cene naftnih derivatov v Sloveniji celotno poosamosvojitveno obdobje regulirane, od leta 1999 na podlagi Uredbe o oblikovanju cen naftnih derivatov. Skladno z uredbo se maloprodajne cene naftnih derivatov spreminjajo vsakih 14 dni na podlagi izračuna modelske cene, ki upošteva gibanja svetovnih cen naftnih derivatov na borzni kotaciji ter gibanja tečaja EUR/USD. Modelska cena določa tudi maksimalno višino marže podjetij, ki se ukvarjajo z dejavnostjo prodaje naftnih derivatov.

Slika 1: Kazalnika koncentracije v trgovini na drobno z lastnimi motornimi gorivi, Slovenija

Vir: AJPES (Statistični podatki iz bilanc stanja in izkaza poslovnega izida), preračuni UMAR. Opomba: HHI - Hirschman-Herfindahlovim indeks stopnje koncentracije (vrednosti nad 1800 pomenijo visoko tržno koncentracijo). Kazalnik zajema tudi dele podjetij, ki se ukvarjajo z drugimi dejavnostmi (s prodajo trgovskega blaga in storitev, električne energije, zemeljskega plina itd.).

V letu 2016 se je Vlada RS odločila za postopno deregulacijo cen naftnih derivatov. Na svoji 83. redni seji je z dnem 9. 4. 2016 liberalizirala ceni ekstra lahkega kurilnega olja (KOEL) ter 98 in več oktanskega

bencina³ (NMB 98). Odbor DZ za gospodarstvo pa je na 33. nujni seji, dne 25. 5. 2016, sprejel sklep, da Vlada RS na podlagi analize gibanja cen sproščenih naftnih derivatov oceni posledice učinkov dereguliranih cen KOEL in NMB 98. Na prošnjo MGRT je UMAR pripravil analizo podatkov Ministrstva za infrastrukturo (MZI)⁴ o gibanju maloprodajne cene KOEL in NMB 98 od njune deregulacije (to je od 9. aprila oz. 15. tedna leta 2016), ter maloprodajne modelske cene, ki jo po liberalizaciji trga teh dveh derivatov informativno izračunava MGRT.

2. PREGLED GIBANJA CEN

Na podlagi *Pravilnika o vrstah podatkov, ki jih zagotavljajo izvajalci energetske dejavnosti in drugi zavezanci* (Ur. l. RS, št. 22/2016, 24/2016 – popr.) so največji trgovci z naftnimi derivati zavezani za tedensko poročanje podatkov, ki jih MZI uporablja za izračun povprečne maloprodajne cene naftnih derivatov. Po pojasnilih MZI so podatki tržnih cen zbrani od treh največjih trgovcev glede na tržni delež letno prodanih količin posameznega naftnega derivata. Poročane tržne cene predstavljajo izračunano povprečno ceno na vseh prodajnih mestih posameznega trgovca kot kvocient vrednosti fakturirane realizacije z DDV in prodanih količin v obdobju enega tedna. Poročani tedenski podatki se posredujejo vsak petek tekočega tedna (n). Na podlagi prejetih podatkov MZI izračuna uteženo ceno na nacionalnem nivoju, ki se uporablja za poročanje Evropski komisiji vsak ponedeljek naslednjega tedna (n+1). Ker se modelska cena spreminja vsakih 14 dni, je MZI glede na dneve veljavnosti poročanih cen (petek pretekli teden do četrtek tekočega tedna) utežil tudi regulirano maloprodajno modelsko ceno MGRT, ki bi veljala, če cena derivatov ne bi bila deregulirana. Uteženi podatki o maloprodajni modelski ceni so na voljo le za obdobje od 24. do 52. tedna leta 2016. Ob predpostavki, da trgovci naftne derivate kupujejo po enaki nabavni ceni kot jo upošteva maloprodajna modelska cena, je razlika med cenama posledica različne višine marž.

V tabeli 1 in sliki 2 tako prikazujemo maloprodajno in maloprodajno modelsko ceno za NMB 98 po sprostitvi cen. Iz podatkov MZI je razvidno, da je maloprodajna cena NMB 98 v celotnem obdobju od 24. tedna (za katero je na voljo primerljiva, to je utežena maloprodajna modelska cena) do konca leta 2016 presegla ceno, ki bi veljala, če cena derivata ne bi bila deregulirana (maloprodajna modelska cena). V povprečju je bila višja za 1,3 %. Kljub relativno nizkemu povišanju to pomeni kar približno petinsko povečanje marže trgovcev v povprečju tega obdobja⁵ (ob predpostavki, da trgovci naftne derivate kupujejo po enaki nabavni ceni kot jo upošteva modelska cena), ki pa je vseeno še precej nižje od predpostavljenega v simulaciji gibanja cen pred začetkom liberalizacije⁶. Razlike med cenami največjih treh trgovcev s tem derivatom so bile majhne (gl. slika 3), vse pa so v celotnem obdobju presegale maloprodajno modelsko ceno.

Tabela 1: Maloprodajna in maloprodajna modelska cena za NMB 98, v evrih/liter

Tedni 2016	24 t	25 t	26 t	27 t	28 t	29 t	30 t	31 t	32 t	33 t	34 t	35 t	36 t	37 t	38 t
------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

³ Po podatkih Analize vpliva deregulacije cen naftnih derivatov in trošarinske politike v Sloveniji je prodaja 98 in več oktanskega bencina v Sloveniji v letu 2014 dosegla približno desetino prodaje 95 oktanskega bencina (Econfer, 2015).

⁴ UMAR je podatke MZI prejel 25. 1. 2017.

⁵ Razlika v marži je bila na začetku obdobja manjša, (v povprečju od 24. do 35. tedna okoli 14 %), od septembra pa do konca leta pa večja (okoli 23 %).

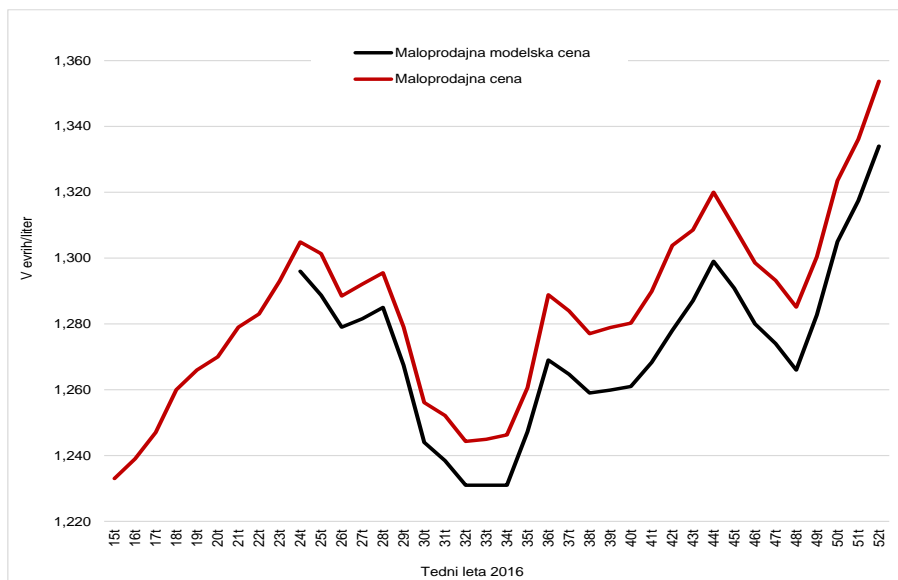
⁶ V analizi Ekonomski vidiki deregulacije cen naftnih derivatov (2015) je UMAR predpostavil, da bi se marže pri bencinu lahko povišale za 50 %, to je na raven povprečja v EU.

Časovno obdobje	10.6.-16.6.	17.6.-23.6.	24.6.-30.6.	1.7.-7.7.	8.7.-14.7.	15.7.-21.7.	22.7.-28.7.	29.7.-4.8.	5.8.-11.8.	12.8.-18.8.	19.8.-25.8.	26.8.-1.9.	2.9.-8.9.	9.9.-15.9.	16.9.-22.9.
Maloprodajna modelska cena	1,296	1,289	1,279	1,282	1,285	1,267	1,244	1,238	1,231	1,231	1,231	1,247	1,269	1,265	1,259
Maloprodajna cena	1,305	1,301	1,288	1,292	1,295	1,279	1,256	1,252	1,244	1,245	1,246	1,261	1,289	1,284	1,277

Tedni 2016	39 t	40 t	41 t	42 t	43 t	44 t	45 t	46 t	47 t	48 t	49 t	50 t	51 t	52 t
Časovno obdobje	23.9.-29.9.	30.9.-6.10.	7.10.-13.10.	14.10.-20.10.	21.10.-27.10.	28.10.-3.11.	4.11.-10.11.	11.11.-17.11.	18.11.-24.11.	25.11.-1.12.	2.12.-8.12.	9.12.-15.12.	16.12.-22.12.	23.12.-29.12.
Maloprodajna modelska cena	1,260	1,261	1,268	1,278	1,287	1,299	1,291	1,280	1,274	1,266	1,283	1,305	1,317	1,334
Maloprodajna cena	1,279	1,280	1,290	1,304	1,309	1,320	1,309	1,299	1,293	1,285	1,300	1,324	1,336	1,354

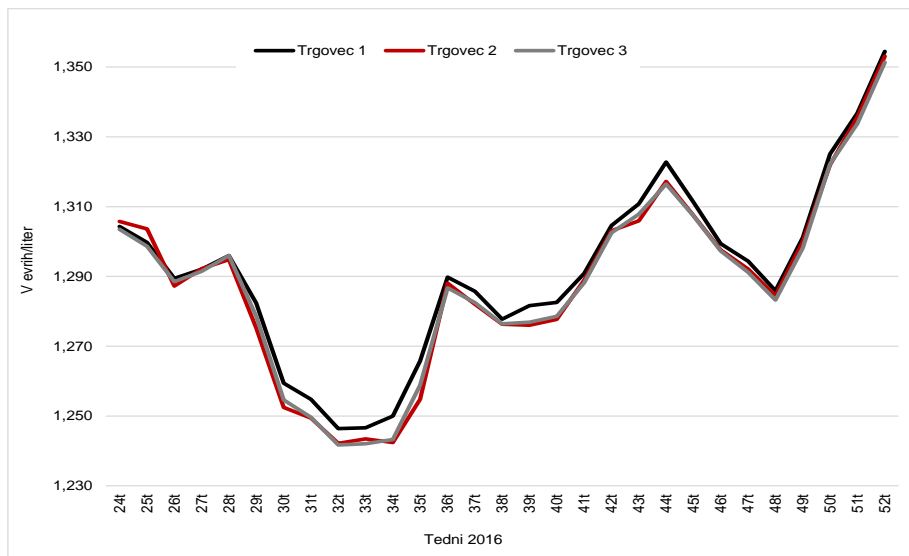
Vir: MZI.

Slika 2: Maloprodajna in maloprodajna modelska cena za NMB 98

Vir: MZI. Opomba: Maloprodajna modelska cena za obdobje od 15. do 23. tedna 2016 ni utežena na obdobje veljavnosti utežene povprečne maloprodajne cene, zato je ne prikazujemo.

Slika 3: Maloprodajna cena za NMB 98 treh največjih trgovcev

Vir: MZI.

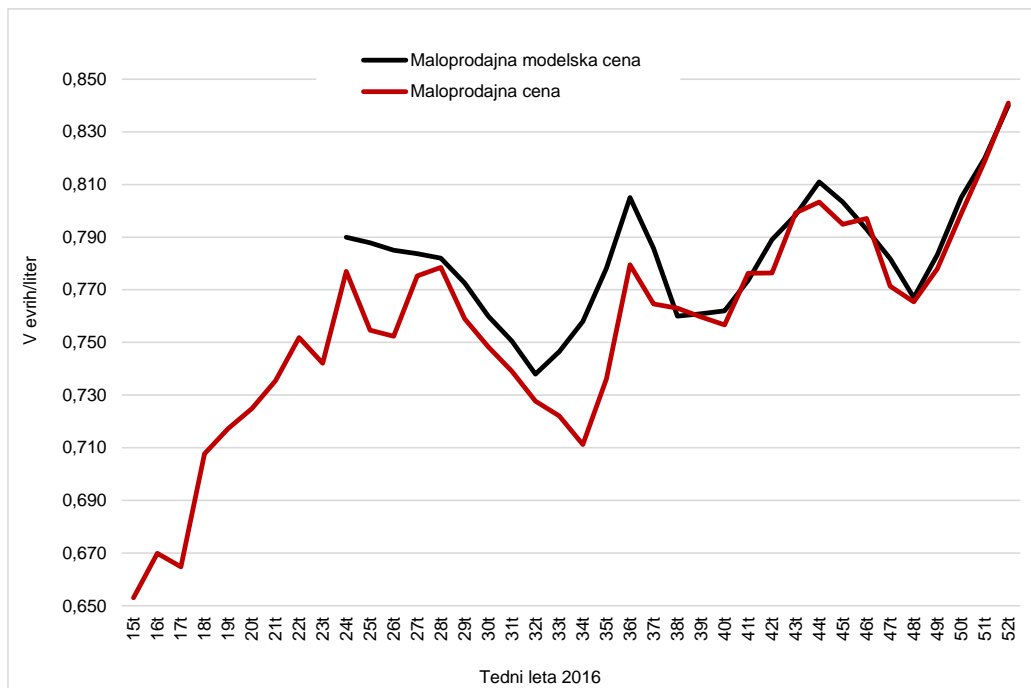
Tabela 2: Maloprodajna in maloprodajna modelska cena za KOEL, v evrih/liter

Tedni 2016	24 t	25 t	26 t	27 t	28 t	29 t	30 t	31 t	32 t	33 t	34 t	35 t	36 t	37 t	38 t
Časovno obdobje	10.6.-16.6.	17.6.-23.6.	24.6.-30.6.	1.7.-7.7.	8.7.-14.7.	15.7.-21.7.	22.7.-28.7.	29.7.-4.8.	5.8.-11.8.	12.8.-18.8.	19.8.-25.8.	26.8.-1.9.	2.9.-8.9.	9.9.-15.9.	16.9.-22.9.
Maloprodajna modelska cena	0,790	0,788	0,785	0,784	0,782	0,773	0,760	0,717	0,659	0,701	0,758	0,778	0,805	0,786	0,760
Maloprodajna cena	0,777	0,755	0,752	0,775	0,778	0,759	0,748	0,739	0,728	0,722	0,711	0,736	0,779	0,765	0,763

Tedni 2016	39 t	40 t	41 t	42 t	43 t	44 t	45 t	46 t	47 t	48 t	49 t	50 t	51 t	52 t
Časovno obdobje	23.9.-29.9.	30.9.-6.10.	7.10.-13.10.	14.10.-20.10.	21.10.-27.10.	28.10.-3.11.	4.11.-10.11.	11.11.-17.11.	18.11.-24.11.	25.11.-1.12.	2.12.-8.12.	9.12.-15.12.	16.12.-22.12.	23.12.-29.12.
Maloprodajna modelska cena	0,761	0,762	0,774	0,789	0,798	0,811	0,803	0,793	0,782	0,767	0,783	0,805	0,820	0,840
Maloprodajna cena	0,760	0,757	0,776	0,776	0,799	0,803	0,795	0,797	0,771	0,765	0,778	0,799	0,819	0,841

Vir: MZI.

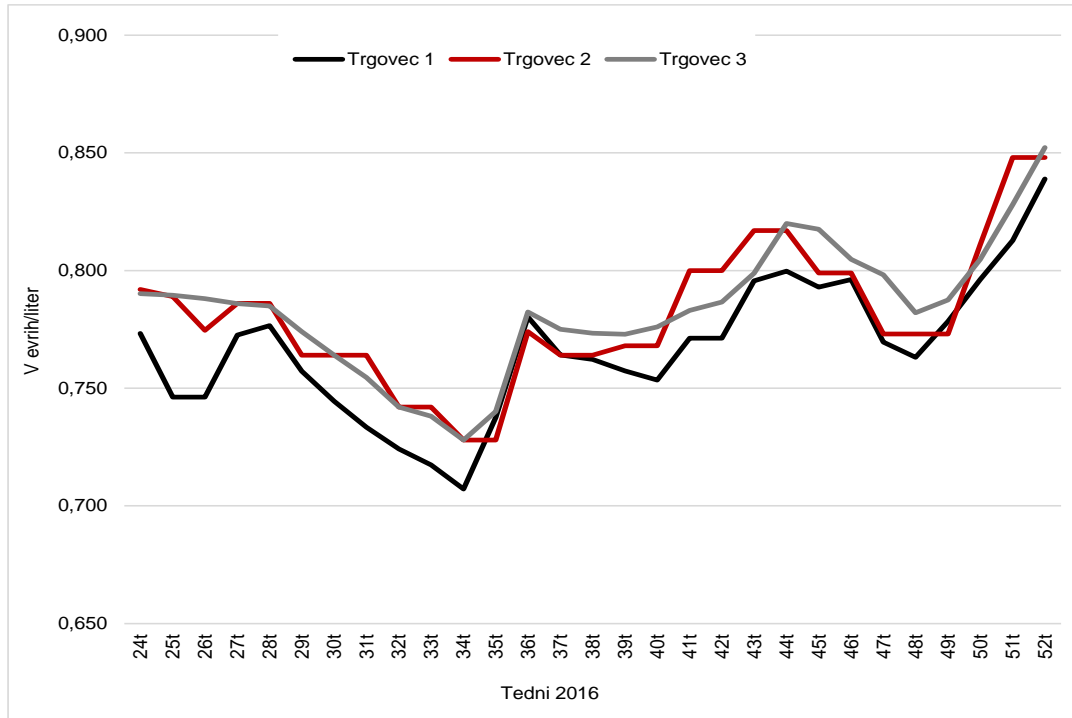
Slika 4: Maloprodajna in maloprodajna modelska cena za KOEL

Vir: MZI. Opomba: Modelska cena za obdobje od 15. do 23. tedna 2016 ni utežena na obdobje veljavnosti utežene povprečne maloprodajne cene, zato je ne prikazujemo.

V tabeli 2 in sliki 4 prikazujemo maloprodajno in maloprodajno modelsko ceno za KOEL za obdobje po sprostitvi cen. Iz podatkov MZI je razvidno, da je bila maloprodajna cena KOEL v poletnih mesecih večinoma nižja od cene, ki bi veljala, če cena derivata ne bi bila deregulirana. V času pred začetkom kurilne sezone, tj. konec septembra oz. začetek oktobra (po 40. tednu leta), ko se povpraševanje po tem energentu običajno poveča, pa se je maloprodajna cena močno približala maloprodajni modelski ceni (v povprečju je bila od 40. tedna do konca leta za 0,3 % nižja od maloprodajne modelske cene). Razlike med cenami največjih treh trgovcev s tem derivatom so bile precejšnje (gl. slika 5), kar bi lahko nakazovalo na večjo konkurenco ponudnikov kot pri kakšnem drugem naftnem derivatu. Vendar pa bi te razlike lahko bile vsaj deloma tudi posledica metodoloških razlik med cenami, saj MZI ugotavlja, da nekateri trgovci v poročanih podatkih upoštevajo tudi popuste (poročajo o fakturirani realizaciji), tako da bi se lahko izračunana maloprodajna cena iz poročanih podatkov razlikovala od dejanske maloprodajne cene.

Slika 5: Maloprodajna cena za KOEL treh največjih trgovcev

Vir: MZI.

3. ZAKLJUČEK

Pregled gibanja cen je narejen za specifično obdobje, ki ga zaznamujejo (i) jasno izražen interes trgovcev, (ii) javna namera vlade in (iii) pomanjkljivosti uporabljenih podatkov (kratko obdobje, delna neprimerljivost podatkov,...). **Zaradi takšnega položaja na podlagi dosedanjega gibanja cen dereguliranih naftnih derivatov ni mogoče sklepati o učinkih morebitne popolne deregulacije.**

Ceni obeh naftnih derivatov, vključenih v pregled, sta se po njuni sprostitvi aprila 2016 gibali različno: cena NMB 98 je celotno obdobje presegala maloprodajno modelsko ceno, ki bi veljala v primeru nadaljnje regulacije, cena KOEL pa je sprva za maloprodajno modelsko ceno zaostajala, v jesenskih mesecih pa se ji je močno približala. Razlike med obema naftnima derivatoma so opazne tudi pri primerjavi cen največjih treh trgovcev. Razlike med cenami prvih treh ponudnikov NMB 98 so bile zelo majhne, pri prodajalcih KOEL pa so se bolj razlikovale, kar bi lahko bilo posledica višje stopnje konkurence (večje število ponudnikov) na trgu z ekstra lahkim kurilnim oljem.

Čeprav pri nobenem od naftnih derivatov, vključenih v pregled, ni prišlo do pomembnejšega odstopanja od maloprodajne modelske cene, pa primerjava podatkov, ki so nam bili na voljo, ne omogoča poglobljenih zaključkov, ki bi lahko bili ena izmed podlag za odločanje o popolni sprostitvi še reguliranih cen naftnih derivatov. Obdobje analize je namreč **prekratko**, poleg tega je na gibanje maloprodajnih cen v tem obdobju lahko pomembno vplivala tudi negotovost glede nadaljnje deregulacije cen ostalih naftnih derivatov in posledično **previdno obnašanje ponudnikov pri določanju cen**. Prav tako je lahko na gibanje maloprodajnih cen vplivala tudi slabša obveščенost potrošnikov glede cen posameznih ponudnikov, saj informacijski portal namenjen potrošnikom še ni vzpostavljen. Vključeni **podatki različnih trgovcev tudi niso povsem primerljivi**, saj MZI ugotavlja, da med poročanimi cenami različnih trgovcev prihaja do metodoloških razlik (nekateri v poročani ceni upoštevajo popuste, drugi ne), kar dodatno zmanjšuje zanesljivost zaključkov. Prav tako trenutnih učinkov deregulacije, ki še niso izraziti, ne bo mogoče posplošiti na učinke deregulacije celotnega trga zaradi specifičnosti na dereguliranih delih trga z naftnimi derivati (nizek delež bencina višjih oktanskih vrednosti v celotni strukturi oskrbe, visoka stopnja konkurence pri oskrbi z ekstra lahkim kurilnim oljem).